

Sygn. akt V U 226/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 maja 2022 r.

**Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w następującym składzie:**

Przewodniczący: Sędzia Agnieszka Leżańska

Protokolant: st. sekr. sądowy Karolina Rudecka

po rozpoznaniu w dniu 12 maja 2022 r. w Piotrkowie Trybunalskim na rozprawie

sprawy z wniosku D. O.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek odwołania D. O.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T.

z dnia 24 marca 2022 r. sygn.: (...)

zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób i stwierdza, że ubezpieczona D. O. nie jest zobowiązana do zwrotu na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. nienależnie pobranych świadczeń za okres od dnia 1 marca 2022 roku do dnia 31 marca 2022 roku w kwocie 3.091,44 zł (trzy tysiące dziewięćdziesiąt jeden złotych i czterdzieści cztery grosze).

Sygn. akt V U 226/22

UZASADNIENIE

Zaskarżoną decyzją z dnia 24.03.2022 r., znak: (...), wydaną na podstawie art. 138 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, Zakład Ubezpieczeń Społecznych stwierdził, iż D. O. nienależnie pobrała świadczenie za okres od dnia 1 marca 2022 roku do dnia 31 marca 2022 roku w kwocie 3.091,44 złote z tytułu emerytury przysługującej mężowi H. O. i zobowiązał z tego tytułu ubezpieczoną do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, tj. kwoty 3.091,44 złote.

W odwołaniu z dnia 5 kwietnia 2022 roku ubezpieczona wniosła o zmianę decyzji i nieobciążanie jej z tytułu nienależnie pobranego świadczenia podnosząc, iż celu wstrzymania wypłaty należnej H. O. emerytury, w dniu 23 lutego 2022 roku poinformowała organ rentowy o śmierci męża H. O., która nastąpiła w dniu (...) roku. Pomimo jednak przekazania powyższej informacji emerytura została przekazana na wspólne konto małżonków. Skarżąca wskazała, iż nie wprowadziła w błąd organu rentowego, wobec czego ZUS nie powinien żądać zwrotu wypłaconej emerytury.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

H. O., mąż skarżącej D. O. pobierał emeryturę, wypłacaną mu przez ZUS na 1 dzień każdego miesiąca na rachunek wspólny ubezpieczonego oraz jego żony D. O. (dowód: decyzja ZUS k-9, pismo Banku (...) k-14 akt emerytalnych ZUS).

H. O. zmarł w dniu (...) roku (okoliczność bezsporna).

D. O. w dniu 23 lutego 2022 roku powiadomiła organ rentowy o śmierci męża oraz złożyła w ZUS wniosek o przyznanie jej prawa do renty rodzinnej po mężu (dowód: zeznania skarżącej k- 12,13 00:03:20 i dalej, wniosek o rentę k-1 akt ZUS). Organ rentowy informację o śmierci H. O. powziął już w dniu 21 lutego 2022 roku (dowód: pismo dotyczące H. O. k-11 akt ZUS). W dniu 23 lutego 2022 roku ZUS wystawił „Kartę przebiegi sprawy w przypadku zgonu świadczeniobiorcy”, w której wskazano datę wstrzymania wypłaty świadczenia na dzień 1 marca 2022 roku (dowód: karta k-12 akt ZUS).

Emerytura należna H. O. wpłynęła na wspólne konto bankowe małżonków O. w dniu 1 marca 2022 roku, albowiem zamknięcie terminu wypłaty świadczenia nastąpiło w dniu 11 lutego 2022 roku (okoliczność bezsporna). Pismem z dnia 23 lutego 2022 roku organ rentowy zwrócił się do Banku (...) o zwrot kwoty 3.091,44 złote, przekazanej na rachunek H. O., jednakże Bank odmówił, z uwagi wspólność rachunku (dowód: pismo ZUS k-13, pismo Banku k-14).

Wobec powyższego zaskarżoną decyzją z dnia 24.03.2022 r., znak: (...), wydaną na podstawie art. 138 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, Zakład Ubezpieczeń Społecznych stwierdził, iż D. O. nienależnie pobrała świadczenie za okres od dnia 1 marca 2022 roku do dnia 31 marca 2022 roku w kwocie 3.091,44 złote z tytułu emerytury przysługującej mężowi H. O. i zobowiązał z tego tytułu ubezpieczoną do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, tj. kwoty 3.091,44 złote (dowód: decyzja ZUS k-15 akt ZUS).

Sąd Okręgowy dokonał następującej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego i zważył, co następuje:

odwołanie jest zasadne i skutkuje zmianą zaskarżonej decyzji.

Kwestię zwrotu nienależnie pobranego świadczenia reguluje przepis art. 138 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 887 ze zm.), w którym wskazano, że osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu (ust. 1). Zarazem jednak zaznaczono, iż za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Redakcja powołanego przepisu jednoznacznie wskazuje zatem, iż obowiązek zwrotu obejmuje wyłącznie świadczenia nienależnie pobrane, zaś zarzut pobrania nienależnego świadczenia z ubezpieczenia społecznego może być podniesiony tylko wobec osoby, która otrzymała świadczenie bez podstawy prawnej i jedynie wówczas, **gdy miała ona świadomość, iż wypłacone świadczenie jej się nie należy** (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2001 r., II UKN 338/00, OSNP 2003, nr 3, poz. 71). Podkreślenia wymaga, iż szczególnie istotnym elementem regulacji omawianego przepisu art. 138 ust. 2 pkt 1 jest wymóg pouczenia osoby pobierającej świadczenia o braku prawa do ich pobierania (por. wyroki Sądu Najwyższego m.in. z dnia 11 stycznia 2005 r., I UK 136/04, OSNP 2005, nr 16, poz. 252 oraz dnia 16 stycznia 2009 r., I UK 190/08, OSNP 2010, nr 15-16, poz. 194). Stanowisko powyższe znajduje także wyraz w wyroku Sądu Najwyższego - Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 3 grudnia 2019 r., I UK 285/18, w którym wskazano, iż podstawowym warunkiem uznania, że wypłacone świadczenie podlega zwrotowi w myśl art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy systemowej, jest po pierwsze, brak prawa do świadczenia oraz po drugie, świadomość tego osoby przyjmującej to świadczenie, płynąca ze stosownego pouczenia. Obie te przesłanki wystąpić muszą w trakcie pobierania świadczenia, a nie po zaprzestaniu jego wypłaty. Organ rentowy może domagać się zwrotu nienależnie pobranego świadczenia tylko wówczas, **gdy ubezpieczonemu można przypisać złą wolę**. Obowiązek zwrotu obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze wiedząc, że mu się nie należy, co dotyczy zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach, w jakich nie powinna pobierać świadczeń, jak też tej

osoby, która uzyskała świadczenia na podstawie nieprawdziwych zeznań lub dokumentów, albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd instytucji ubezpieczeniowej. Przedmiotowy obowiązek obciąża organ rentowy, zaś jego realizacja odbywa się na różne sposoby, wśród których rozpowszechnioną formę stanowi zamieszczanie szczegółowych pouczeń na drukach wniosków o świadczenia, bądź decyzji organu rentowego, zwłaszcza przyznających świadczenia. Samo pouczenie powinno być należyte, czyli wyczerpująco i wyraźnie wskazywać okoliczności, w których dochodzi do pobrania nienależnego świadczenia oraz powinno być dokonane w taki sposób, aby było zrozumiałe dla osoby, do której jest skierowane. Pouczenie nie może być zatem abstrakcyjne, niekonkretne, a w szczególności nie może odnosić się do wszystkich hipotetycznych okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń (por. wyroki Sądu Najwyższego m.in. z dnia 9 lutego 2005 r., III UK 181/04, OSNP 2005, nr 17, poz. 275 oraz z dnia 4 września 2007 r., I UK 90/07, OSNP 2008, nr 19-20, poz. 301). Jednocześnie pouczenie nie może być uznane za należyte, gdy przytacza jedynie przepis ustawy bez próby jego wyjaśnienia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2004 r., I UK 3/04, OSNP 2005, nr 8, poz. 116). Jeśli natomiast polega na przytoczeniu przepisów, musi być na tyle zrozumiałe, żeby ubezpieczony mógł je odnieść do własnej sytuacji (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2006 r., I UK 161/05, OSNP 2007, nr 5-6, poz. 78). Treść pouczenia ma dotyczyć przy tym okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń, a nie zasad zwrotu świadczeń nienależnie pobranych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 sierpnia 2009 r., II BU 9/09). Konsekwencją braku tak rozumianego pouczenia, jest niemożność późniejszego nałożenia przez organ obowiązku zwrotu pobranego świadczenia.

Odnosząc powyższe do realiów niniejszej sprawy, należy zwrócić uwagę, iż D. O. w celu wstrzymania wypłaty emerytury męża, w dniu 23 lutego 2022 roku powiadomiła organ rentowy o śmierci męża, która nastąpiła w dniu (...) roku oraz złożyła w ZUS wniosek o przyznanie jej prawa do renty rodzinnej po mężu. Skarżąca dopełniła więc wszelkich formalności i na pewno nie można w tej sytuacji mówić o jakiegokolwiek woli wprowadzenia organu rentowego w błąd. Co istotne, analiza akt emerytalnych H. O. wskazuje, iż organ rentowy informację o śmierci H. O. powziął już w dniu 21 lutego 2022 roku, zaś w dniu 23 lutego 2022 roku ZUS wystawił „Kartę przebiegi sprawy w przypadku zgonu świadczeniobiorcy”, w której wskazano datę wstrzymania wypłaty świadczenia na dzień 1 marca 2022 roku. Powyższe okoliczności wskazują, iż organ rentowy dysponował wystarczającym okresem czasu na wstrzymanie wypłaty emerytury H. O., której termin przypadał w dniu 1 marca 2022 roku. Podnoszona zaś przez organ rentowy argumentacja, iż wstrzymanie wypłaty nie było już możliwe, albowiem zamknięcie terminu wypłaty świadczenia nastąpiło w dniu 11 lutego 2022 roku nie może odnieść zamierzonego skutku. Wszak procedury finansowo - księgowo oraz proces techniczny wypłaty świadczenia nie mogą stanowić usprawiedliwienia niemożności wcześniejszej reakcji i anulowania dyspozycji wypłaty świadczenia. To na organie rentowym spoczywa obowiązek takiej organizacji pracy, aby nie dochodziło do wypłaty świadczeń, do których prawo ubezpieczonym już nie przysługuje – wygasło. Okres 7 dni, liczony od uzyskania informacji o śmierci ubezpieczonego (21.02.2022r.) do wypłaty świadczenia (1.03.2022r.) jest do wstrzymania przez organ rentowy wypłaty emerytury, zdaniem sądu, wystarczający (tak wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 10 października 2019 r., III AUa 185/19, wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 18 czerwca 2019 r., III AUa 2123/18).

Reasumując powyższe rozważania wskazać należy, iż organ rentowy – w okolicznościach niniejszej sprawy - mógłby domagać się zwrotu nienależnie pobranego świadczenia tylko wówczas, gdy ubezpieczonej można przypisać złą wolę. Przyjmuje się, że obowiązek zwrotu obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, wiedząc, że mu się nie należy, co dotyczy zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach, w jakich nie powinna pobierać świadczeń, jak też tej osoby, która uzyskała świadczenia na podstawie nieprawdziwych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd instytucji ubezpieczeniowej. Wypłacenie świadczenia w sposób, na który nie miała wpływu – tak jak w niniejszej sprawie - wina świadczeniobiorcy, nie uzasadnia powstania po stronie osoby ubezpieczonej obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Inaczej mówiąc, nie można przyjąć, aby doszło do nienależnego pobrania świadczenia, jeżeli jego wypłata (mimo zaistnienia wskazanych okoliczności) nastąpiła z przyczyn niezależnych od ubezpieczonego. W świetle przedstawionych wyżej okoliczności skarżącej D. O. nie można przypisać złej woli, gdyż nie została pouczony w sposób pozwalający na przypisanie jej złej woli, wręcz przeciwnie, dopełniła ze swej strony niezbędnych formalności, powiadamiając w odpowiednim czasie organ rentowy

o śmierci męża Konsekwencją zaś takiego stanu rzeczy jest brak możliwości zobowiązania ubezpieczonej do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia na podstawie art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w zw. z art. 84 ust. 1, 9 i 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Dlatego też, mając powyższe rozważania na uwadze, Sąd na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.